

מעריך למנחה –

"מחיר עולה" / "בין עבר למחר"

יעדים

1. סוגיות מרכזיות לבית המדרש:

- אל מול אתגר הקליטה של יוצאי העדה האתיופית – מהי משימת המנחה וכיצד הוא עשוי להקל ולאפשר קליטה טובה.
- המינון הנכון בין עוגנים בעבר לבין הבניית זהות ישראלית
- חשיבה יישומית ושיתוף עמיתים - איך מסייעים בהיקלטות ובהקניית תחושת שייכות.

2. שדות חינוכיים שניתן לקדם באמצעות בית המדרש:

- עוגנים בעבר
- שמים – (זהות ישראלית)

3. ההישג הנדרש:

- א. הצוות יזהה את נושא הקליטה והשייכות לחברה הישראלית כמשימה מרכזית וחשובה בעשייה החינוכית ושיש להיות מוכוון משימה, שכן לבד זה לא קורה.
- ב. הצוות יזהה את המקום המשמעותי של 'עוגנים בעבר' וזיהוי הכוח בתרבות המוצא כמאפשר השתלבות ואימוץ חלקים מהתרבות הישראלית.
- ג. הצוות ישתף בהתנסויות שלו סביב הסוגיה.

מתווה בית המדרש [הצעה]

דף הלימוד מורכב מ-3 חלקים:

- **חלק א- 2 סיפורים תלמודיים** - הצפת הקושי התמידי של העולה והעלאת השאלה לגבי האפקטיביות של החינוך בהקשר זה.
- **חלק ב- אבי טיפוס של נקלטים** – בחינת המינון בין 'עוגנים בעבר' לבין השתלבות.
- **חלק ג – חשיבה יישומית** סביב מקרה ספציפי הדורש תגובה חינוכית, וסביב העשייה החינוכית כמכלול.

חלק א: לימוד: 20 דקות

2 סיפורים תלמודיים על ר' זעירא – עולה חדש מבבל שזה עתה הגיע לארץ ישראל אחרי שנים של כיסופים. בשני הסיפורים אנו פוגשים את התנהגותם של המקומיים אשר שמה את העולה החדש ללעג ולניצול. (להלן הסבר אפשרי לסיפורים – לקוח מתוך מאמרו של שמואל פאוסט - <http://www.daat.ac.il/daat/sifrut/agadot/aliyato-2.htm>)

סיפור 1

רבי זעירא, כשעלה לכאן, הלך להקיז דם, והלך לקנות ליטרת בשר מהקצב. אמר לו: בכמה הליטרא הזאת? אמר לו: בחמישים מטבעות ובמכת ברזל אחת! אמר לו: קח לך שישים, ולא קיבל; קח לך שבעים, ולא קיבל; קח לך שמונים, קח לך תשעים, עד מאה, ולא קיבל. אמר לו: עשה כמנהגך. בערב בא לבית הוועד, אמר להם: חכמים, מהו המנהג הרע הזה כאן שלא יאכל אדם ליטרת בשר עד שמכים אותו בברזל? אמרו לו: ומי הוא זה? אמר להם: פלוני, הטבח. שלחו להביא אותו ומצאו שמת וארונו יוצא. אמרו לו: רבי, כל כך כעסת עליו? אמר להם: יבא עלי שלא כעסתי עליו, הייתי סבור שהמנהג כאן הוא כך. (ירושלמי, ברכות ב, ח. מתורגם).

בסיפור הראשון רבי זעירא חדש בארץ. אין הוא בקי במנהגיה של הארץ ולא בתעריפיה. 'מה מחירה של ליטרת בשר?' הוא שואל את הקצב. הקצב קוצב מחיר שכמוהו לא שמע רבי זעירא מעולם. התברר לו שבנוסף למחיר המקובל הנשקל במטבעות, עליו לספוג מכה מקופיץ הברזל שותת הדם הנתון בידי הקצב. רבי זעירא מחשב מהר את מצבו ומנסה להתמקח. לבסוף נכנע רבי זעירא, וקיבל את מכת הברזל. הולך רבי זעירא לבית המדרש בכדי לתהות על פשר מנהג המקומיים. החכמים מבינים כי ניסו להתל בו ושולחים לקרוא לאותו קצב. אלא שאז מודיעים שהקצב נפטר. החכמים מבינים שלפניהם עומד אדם גדול (למרות שר' זעירא היה זעיר - קטן קומה). פגיעתו של אותו קצב רעה, אך פגיעתו של תלמיד חכם שנפגע קשה שבעתיים. עונשו של הקצב נקצב בידי שמים. מחיר ליטרת הבשר שגבה היה מופרז, אך עלה לו במחיר חייו. 'האם כל כך כעסת עליו?' שאלו חכמים. רבי זעירא נשבע והגן על תמימותו - לא כעס היה פה אלא תמיהה גדולה. סבור היה שכך היא דרכו של שוק הבשר בארץ הקודש.

סיפור 2

רבי זעירא יצא לו לשוק לקנות דבר-מה. אמר לו לזה שהוא שוקל: תשקול יפה.
אמר לו: האין אתה הולך מכאן, בבלי, שאבותיו החריבו את בית המקדש?
באותה שעה אמר ר' זעירא, אין אבותי כאבותיו של זה?
נכנס לבית הוועד, ושמע קולו של רבי שילא יושב ודורש: "אם חומה היא" - אילו עלו ישראל חומה מן
הגולה לא חרב בית המקדש פעם שנייה.
אמר, יפה לימדני עם הארץ.
(שיר השירים רבה פרשה ח).

בסיפור השני שוב יוצא רבי זעירא לשוק ושוב הוא מבקש לקנות לו מצרך טריוויאלי כלשהו. שוב יש לו דין
ודברים עם המוכר ושוב הוא נענה בתגובה מפתיעה ואלימה. שוב הוא הולך לבית הוועד כדי לפתור את
תמיהתו ושוב הוא מסיים בתמימות מעוררת הערצה. הערתו של רבי זעירא למוכר בשוק "לשקול יפה", לא
התקבלה יפה. אולי בעיר הולדתו של רבי זעירא היתה משמעות האמירה עידוד להערמת כמות נדיבה על
המשקל, אך בשוק הטברייני התפרשה כחשד בהערמה. מכל מקום, כעס המוכר על רבי זעירא וסילק אותו
מהמקום, 'לך מכאן', אמר וסין 'בבלי'. גסות הרוח של השוקל כלפי הלקוח, שהגירתו ניכרת בו, מוטעמת
בסיבה היסטורית: 'שאבותיו החריבו את בית המקדש'. רבי זעירא תמה. סופסוף בא לעיר שכולם בה בני
אברהם, יצחק ויעקב. אפילו המוכרים בשוק הם בני ברית. האין אבותינו אותם אבות עצמם? כדי ליישב את
קושייתו נכנס לבית המדרש. רצה המקרה ונקלע בדיוק לדרשתו של רבי שילא בפסוק משיר השירים (ח, ט):
"אם חומה היא נבנה עליה טירת כסף ואם דלת היא נצור עליה לוח ארז". "חומה", דורש רבי שילא, היא האופן
שבו צריכים היו יהודי בבל בשעתם לעלות לארץ. עלייה המונית ובו-זמנית כחומה בצורה. אילו היו ישראל עושים
כך, לא היה בית המקדש נחרב בשנית.

שאלות לדיון

1. שאלות הבהרה והבנה של הסיפור.
2. האם זה דומה למציאות הישראלית היום?
3. על מי מוטלת האחריות ליצור תחושת השתייכות? (העולה/הקולט)
4. האם יש כרונולוגיה בין שני המקרים? (ניתן להציע לקרוא את הסיפורים כהשתלשלות עניינים – לאחר
שהוא נפגע בפעם הראשונה, בפעם השנייה הוא הופך להיות חשדן. כמו כן ניתן להציע לקרוא את זה
כהשתלשלות בין-דורית. כלומר לאחר שדור ראשון של הקליטה נפגע, הדור השני חשדן ומחצין את
התנהגותו "אתם לא תנצלו אותי".)
5. האם יש להסתכל על סוגית הקליטה כ"זה המצב! העולים תמיד יסבלו. הילדים שלהם כבר יהיו
ישראלים. אין מה לעשות. תמיד זה היה ותמיד זה יהיה..." או שמא לנו כמחנכים יש אפשרות לסייע
בקליטה נכונה ומיטיבה?

חלק ב: בין עוגנים בעבר להשתלבות בחברה הישראלית

בחלק זה נבחן 4 טיפוסים שונים של עולה חדש הנקלט בחברה חדשה –

* **המתבדל** – העולה החדש אשר בוחר להישאר עם תרבות מוצאו מבלי להעמיק את ההיכרות או לאמץ את התרבות הקיימת.

* **המשלב** – העולה החדש אשר שומר על מאפיינים תרבותיים של מוצאו אך משלב ומאמץ לעצמו מאפיינים מהתרבות הקולטת.

* **הממיר** – ממיר את תרבות מוצאו, ומשתדל להכחיש כל קשר עם מוצאו הקודם. מאמץ באופן גורף את התרבות המקומית.

* **התלוש** – אינו שומר על תרבות מוצאו אך גם אינו מאמץ את התרבות המקומית. באין תרבות – הוא מאמץ לעצמו מודלים ותרבויות זרות.

שאלות לדיון:

1. נסו למפות את החניכים על-פי טיפוסים אלו. מה גורם להם להתנהל כך?
2. נסו להגדיר (סובקייבטיבית) מהי בדיוק התרבות הישראלית שאליה אנחנו רוצים לשייך את החניכים.
3. כיצד ניתן לשלב בין יצירת עוגנים בעבר לבין יצירת הזדהות והיכרות מעמיקה ואף אימוץ של התרבות המקומית?

חלק ג: חשיבה יישומית

א. סיפור מקרה

בחלק זה יש להקפיד על חשיבה פרקטית ושיתוף עמיתים –

סיטואציה ספציפית הדורשת התייחסות ותגובה מצד המחנך –

* כיצד היית מגיב לקבוצת החניכים?

* איזה רגש זה מעורר אצלך כמחנך?

* האם היית מכריח אותם להיכנס לטקס? האם היית מייצר להם טקס חלופי?

* איזה תהליך חינוכי היית מקיים איתם?

ב. התהליך החינוכי כמכלול.

חשיבה יישומית על התהליך החינוכי כמכלול –

* אילו פעולות/צעדים יש לעשות בתהליך החינוכי כדי להגביר את תחושת השייכות ולסייע לתהליך ההיקלטות?

* על מה יש להשקיע יותר מאמצים?

* מה אתה כמחנך רוצה לעשות יותר?

אמירות מסכמות:

- קליטה מלאה הינו תהליך ארוך וממושך ולרוב גם מאד כואב. אין פתרונות קסם, אך בכל זאת מוטלת עלינו המחנכים משימה משמעותית בסיוע לקליטה מיטיבה ולהגברת תחושת השייכות.
- בעשייה החינוכית אנחנו עסוקים בהרבה מאד משימות במקביל, אך בפועל אחוז גבוה ביותר של העולים החדשים אשר מתחנכים בקהילות החינוך שלנו, יוצאים לחיים ולא מרגישים שייכים וכן לא מצליחים להשלים את היקלטותם בחברה. עלינו להיות יותר מכווננים במשימה זו – להגדיר היטב לאן רוצים לשייך אותו (כלומר מה זה אומר 'חברה ישראלית') ולייצר צעדים משמעותיים שיובילו להשתייכות או לכל הפחות ימזערו את תחושת התלישות והניכור.
- יש לשים לב כי עוגנים בעבר אינו סותר את הבניית הזהות הישראלית. רק על-ידי השלמה עם המקום ממנו באת ומציאת הכוחות בעבר – יאפשרו אימוץ אותנטי ומשמעותי של מאפיינים תרבותיים חדשים והבניית זהות אישית שלמה.
- הצורך בבניית זהות ובתחושת שייכות חשובה לכל אדם, אך חשובה באופן קריטי למתבגרים.